

במדבר תשפ"ו: הרב הלוי

אבידת הנפש: נאמר בתורה: "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים... השב תשיבם לאחריך... לא תוכל להתעלם", אם על אבידת ממון של חבירך חייבה התורה להשיבו, כ"ש אבדת נפש חברך. לכאן נאמר בלשון השבה ולא חזרה, לרמז שצריך לעמוד על המשמרת, לטרוח וליגע איך אחיך ישוב בתשובה ולא תוכל להתעלם בגלל הערבות ההדדית (של"ה, דרך חיים כי תצא).

מה רבו מעשיך ה': כשעסק ר' עקיבא בדיני השרצים, אלו שמטמאים ואלו לא, אמר "מה רבו מעשיך ה' - יש לך בריות גדולות בים, ויש לך בריות גדולות ביבשה, בריות שביבשה אם ירדו לים, ולהיפך בריות הים אם יעלו ליבשה, מיד הם מתים (חולין קכז, א). נראה שהתפעלות של ר"ע הייתה, מכך, שהבורא התאים לכל יצור את מקומו ואת מחייתו. גם חוקרים מתפעלים באופן מיוחד מבריאת הצב, עוד יותר הם מתפלאים: מנין יודע הצב הימי את המקום שבו הוא מטיל את הביצים שלו, שזה דווקא בחוף מסויים, ולצורך זה הוא עובר אלפי ק"מ. אחד ההסברים שהם מנווטים עצמם על פי השמש! כיצד הצב יכול לאמוד בדיוק את החול שבו הוא מטיל את הביצים, שמצד אחד יהיה בו לחות מספקת, ומצד שני שגלי הים לא ישטפו אותו, גם רגליו מותאמות לחפירה כדי להטיל שם את ביציו (סודות נפלאות הבריה, עמ' 40).

אמר בספירת העומר את מספר הימים ללא אמירת 'היום': אדם שאמר את מספר הימים ללא אמירת המילה 'היום', כגון ששאלוהו את המניין לעומר ואמר: שלושים ושש, יש אומרים שיכול לספור באותו לילה בברכה משום ספק ספיקא: א. שמא מכיון שלא אמר 'היום' לא יצא ידי חובה (ט"ז או"ח תפט"ז). ב. שמא לא יצא מפני שלא התכוון לצאת (חזו"ע יום טוב, עמ' רמו). ויש אומרים שאף אם לא אמר מילת 'היום' יצא ידי חובה ואין לספור באותו לילה בברכה (א"ר תפט"ג). לפענ"ד, יכול לספור בברכה, משום שלא התכוון לספור, ויותר מזה, אפילו אמר את המספר עם אמירת המילה 'היום' מכיון שלא התכוון לספור יכול לספור באותו יום בברכה (הרב הלוי).

חובת הוראה במי שהגיע להוראה: נאמר במשנה: "החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שווא" (אבות ד, ז). כל זמן שיכול למנוע את עצמו, טוב להשליך העול על אחרים וכך מונע מעצמו את איבת בעלי הדין ומסיר מעצמו חשש גזל (ר' יונה שם). כל זה דווקא בדיני ממונות, שאין המציאות ברורה ויתכן ובעלי הדין משקרים, אך כאשר נשאל על מעשה שהמציאות ברורה ורק צריך לפסוק הדין, ודאי שאין חיוב להתמנות להיות מורה הוראה, ורשאים להתרחק מזה (שו"ע חו"מ ח, ג), אך חייב לפסוק את הדין ואסור לו למנוע ולומר שישאל מאחרים מומחים (אגרו"מ או"ח ה, כ, טז).

מכסה חלבי שהונח על סיר בשרי: אם אדם בישל בטעות עם סיר בשרי ומכסה חלבי שאינו 'בן יומו': א. אם המאכל פרווה: הרי שהסיר נותן טעם במאכל [נותן טעם] והאדים נותנים טעם במכסה [בר"ט בדבר מותר] ולכן הכל מותר ואין צריך הכשר, ויש מצריכים הכשר למכסה לכתחילה (קובץ צדקת אפרים ד, עמ' ריב). ב. אם המאכל פרווה והמכסה והסיר 'בן יומו': המכסה החלבי נותן טעם באדים וכן הסיר ולכן הכל נאסר וצריך הכשר (קובץ צדקת אפרים ד, עמ' ריא).

פתיחת פחית בשבת: נושא פתיחת הפחית בשבת קשורה למלאכות: מחתך, קורע, מכה בפטיש, עשיית כלי, בונה, שהרי בפתיחת הפחית נוצר כלי וכן הוא מעוניין לפתוח דווקא במקום שהמפעל סימן את הלשונית כדי שלא יישרט תוך כדי שתיה והאיסור הוא לפחות דרבנן. יש שאסרו לפתוח את הפחית בשבת אלא מער"ש (אול"צ א"ח כו). יש שהתירו אם מוזג מהפחית לכוס אחרת ושונה בה שמראה שלא איכפת לו מהחיתוך (חבל נחלות ד, ה' 8), ורבים מתירים מעיקר הדין משום שהפחית נזרקת לאחר שימושה והנקב אינו משמש להכניס רק להוציא, יש שהתירו גם משום שאינו משתמש בלשונית שחותך ובמה שנשא (ילקו"י או"ח שיד, כה; תפלה למשה ד, כ). לפענ"ד, יש מקום להתיר, משום שאינו משתמש בפחית ולא בלשונית, וממילא אין חשש (הרב הלוי).

שקית חלב, גביע לבן ריק, לאחר שימוש בשבת: שקיות חלב גביעי לבן וכדומה לאחר שימוש שאין דרך להשתמש בהם יותר, יש אומרים שדינם כמוקצה משעה שהוציאו את תכולתם (ש"כ ט, ג) ורוב הפוסקים סוברים שכל זמן שלא זרקם לאשפה מערב שבת הם אינם מוקצים מכיון שראויים לשימוש (חזו"ע שבת ג, עמ' קכט). גם לדעת המחמירים, כל זמן שהם בידו מותר להוליכם לאשפה, וכן אם המוקצה הוא מאוס בעיניו יכול להוליכו לאשפה (בני אברהם א, עמ' רסד). נייד עטיפה של סוכריה. שקיות קרועות שאי אפשר להשתמש בהם שוב, יש אומרים שלכו"ע נחשב כמוקצה (ארחות שבת ב יט, קס). לפענ"ד, מותר לזרוק אותם לפח ולטלטל אותם מדין 'גרף של רעי' (הרב הלוי).

זמן תיקון חצות: ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש (שו"ע או"ח א, ג). באשר לזמן 'תיקון חצות', כתב השו"ע שהוא בזמן חילופי המשמרות ברקיע כלומר: בסוף שליש הלילה, שני שלישי הלילה, וסוף הלילה (שו"ע או"ח א, ב). על פי הזוהר, העת רצון הגדול הוא חצות הלילה, והאריז"ל תיקן לומר את 'תיקון חצות' בחצות (פס"ת א, י), כיון שהוא עת רצון למכת בכורות ולרוח צפונית (יבמות עב, א).

חישוב זמן חצות הלילה: חישוב זמן חצות הלילה לעניין תיקון חצות ולסוף זמן אכילת אפיקומן, הוא חצי הזמן מזריחת החמה ועד השקיעה, בתוספת י"ב שעות על חצות היום (משנ"ב א, ט). יש אומרים שלעולם מחשיבים את הלילה כ"ב שעות בין בקיין ובין בחורף, ובסוף שש שעות הוא זמן חצות הלילה (מג"א א, ד בשם הזוהר). יש אומרים, שהזמן הוא חצי מהלילה, לכאורה מהשקיעה עד עלות השחר ולא חצי מהשקיעה עד הנץ החמה וצ"ע (מנחת שלמה א צא, טו).

אתה זכור: אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע אתה אומר לנו 'זכור' [את אשר עשה לך עמלק], אתה זכור! שהשכחה מצויה בינינו, אבל אתה שאין שכחה לפניך, זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה" (תנחומא, כי תצא יא).

פרשת במדבר: להסתכל נכון על החבר

השבת אנו מתחילים לקרוא את חומש הפקודים, וחג השבועות צמוד לשבת. מספרים שפעם, בעיצומו של חג השבועות, פנה רבי לוי יצחק מברדיצ'ב לקב"ה ואמר: בשלמא בראש השנה אני מבין שיש לך סיבה שלא למחול על העוונות שלנו, שהרי בראש השנה אתה המלך שלנו, ומלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול. אבל בחג השבועות - אתה הקב"ה הרב שלנו, ואתה נתת לנו את התורה, והלכה היא ש"רב שמחל על כבודו - כבודו מחול", אם כן, גם אם עשינו טעויות במהלך השנה - תמחל לנו.

במפקד שבפרשתנו כולם נמנים כאחד, וזה מבטא את הרעיון שכל אחד הוא שווה ערך לשני. במידה מסוימת כל יהודי שווה ערך למשה רבנו! אבל זה בתנאי שאנחנו מסתכלים כך אחד על השני, שאז אנחנו יכולים לבקש מהקב"ה שגם הוא יסתכל עלינו באותה צורה. שלמה המלך אומר: "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט). שלמה המלך בפסוק זה משתמש בדימוי של מים, ולא של מראה, למרות שבזמנו כבר היו מראות, משום שמראה היא זכוכית שקופה שמצפים אותה בכסף, והמתבונן בה אינו יכול לראות אף אחד חוץ מאשר את עצמו. מי שאינו רואה אף אחד אחר, אלא רק את עצמו, גם הקב"ה אינו מסתכל עליו. מלבד זאת, הבטה במים מצריכה את האדם להתכופף, מה שאין כן בהבטה במראה. ועוד, הבטה במים תיתכן רק אם המים שקטים, אבל אם הם רועשים - אי אפשר לראות כלום, ולכן אם אדם רוצה שדבריו יישמעו - עליו לומר אותם בנחת, שדברי חכמים בנחת נשמעים. צריך לדעת להסתכל על הזולת ולהתייחס אליו לפי שלושת העקרונות שלמדנו מהפסוק הזה: צריך להסתכל דרך זכוכית שקופה, ללא ציפוי כסף; צריך להתכופף; וצריך לנהוג בנחת. אם מאמצים את העקרונות הללו, יש סיכוי שהקב"ה יסתכל עלינו באותה צורה.